

УДК 811.111'42'373.233

КОМУНІКАТИВНІ СТРАТЕГІЇ НЕГАТИВНОЇ ОЦІНКИ

(на матеріалі англомовних ігрових кінофільмів)

Д.О. Гулієва (Харків)

У статті подаються результати аналізу комунікативних інтенцій мовців, які реалізують англомовні стратегії негативної оцінки в неформальній комунікації, змодельованій в англомовному ігровому кінодискурсі. Методологічною основою дослідження є когнітивно-комунікативний підхід до мови, у рамках якого комунікативна стратегія негативної оцінки розуміється як когнітивно-афективно-волевиявлювальна, орієнтована на комунікативну/соціальну дію психічна структура мовця, яка втілюється у вербальних та невербальних засобах вираження негативної оцінки об'єкта (людини, предмета, ситуації, або події) у конкретному акті комунікації. Комунікативний гіпер-намір негативної оцінки втілюється в гіпонімічних інтенціях: 1) несхвалення (об'єкт негативно оцінюється, оскільки не відповідає очікуванням суб'єкта за певними ознаками / суб'єкт мотивований потребою висловитися), 2) осуду (об'єкт-адресат негативно оцінюється, оскільки не відповідає етичним нормам / суб'єкт мотивований потребою висловити негативну оцінку адресату, щоб спонукати його/її привести поведінку у відповідність з очікуваннями соціуму), 3) критики (об'єкт-адресат негативно оцінюється, оскільки не відповідає утилітарним нормам / суб'єкт мотивований потребою висловити негативну оцінку адресату, щоб спонукати його/її діяти у відповідності зі «здоровим глуздом») і 4) знецінювання (об'єкт негативно оцінюється через невідповідність еталону суб'єкта / суб'єкт мотивований потребою вказати на відсутність інтересу до об'єкта). Висловлення негативної оцінки можуть супроводжуватися вираженням суб'єктом негативного почуття-ставлення до об'єкта оцінки – презирства, зневаги, невдоволення / незадоволення, обурення, гніву, роздратування, ненависті, здивування, відчаю, розчарування, тощо. Висловлення негативної оцінки розмежовуються з висловленнями звинувачення (суб'єкт стверджує, що на об'єкті лежить відповідальність за здійснення / не здійснення (не)етичної дії), докору (суб'єкт стверджує, що об'єкт-адресат зрадив його очікування, чим спричинив йому емоційну травму), образи (суб'єкт інтенціонально завдає об'єкту-адресату емоційної травми). Іронія/сарказм/насмішка розглядаються як вияви імпліцитної негативної оцінки, яка, в залежності від ситуації, може реалізуватися як несхвалення, осуд, критика або знецінювання.

Ключові слова: афект, волевиявлення, дія, знецінювання, когніція, комунікативна стратегія, критика, негативна оцінка, несхвалення, осуд.

Гулієва Д.О. Коммуникативные стратегии негативной оценки (на материале англоязычных игровых кинофильмов). В статье представлены результаты анализа коммуникативных интенций субъектов, реализующих англоязычные стратегии негативной оценки в неформальной коммуникации, смоделированной в англоязычном игровом кинодискурсе. Методологической основой исследования является когнитивно-коммуникативный подход к языку, в рамках которого коммуникативная стратегия негативной оценки понимается как когнитивно-аффективно-волеизъявительная, ориентированная на коммуникативное/социальное действие психическая структура субъекта, воплощающаяся в вербальных и невербальных средствах выражения негативной оценки объекта (человека, предмета, ситуации, события) в конкретном акте коммуникации. Коммуникативная гипер-интенция негативной оценки воплощается в гипонимических интенциях: 1) неодобрения (объект негативно оценивается, поскольку не отвечает ожиданиям субъекта по определенным признакам / субъект мотивирован потребностью высказаться), 2) осуждения (объект-адресат негативно оценивается, поскольку не отвечает этическим нормам / субъект мотивирован потребностью высказать негативную оценку адресату, чтобы побудить его/ее привести поведение в соответствие с ожиданиями социума), 3) критики (объект-адресат негативно оценивается, поскольку не отвечает утилитарным нормам / субъект мотивирован потребностью высказать негативную оценку адресату, чтобы побудить его привести поведение в соответствие со «здоровым смыслом») и 4) уничижения (объект негативно оценивается из-за несоответствия эталону субъекта / субъект мотивирован потребностью указать на отсутствие интереса к объекту). Высказывания негативной оценки

сопровождается выражением негативного чувства-отношения к объекту оценки – презрения, пренебрежения, неудовольствия, возмущения, гнева, раздражения, ненависти, удивления, отчаяния, разочарования и т.д. Высказывания негативной оценки размежевываются с высказываниями обвинения (субъект утверждает, что на объекте лежит ответственность за осуществление / не осуществление (не)этического действия), упрека (субъект утверждает, что объект-адресат предал его ожидания, чем нанес ему эмоциональную травму), оскорбления (субъект намеренно наносит объекту-адресату эмоциональную травму). Ирония/сарказм/насмешка рассматриваются как проявления имплицитной негативной оценки, которая, в зависимости от ситуации, может проявляться как неодобрение, осуждение, критика или унижение.

Ключевые слова: аффект, волеизъявление, действие, когниция, коммуникативная стратегия, критика, негативная оценка, неодобрение, осуждение, унижение.

Gulieva D.O. Communicative strategies of negative assessment (based on English-language feature films). The article presents the results of analysis of the communicative intentions of the speakers realising negative assessment strategies in informal communication, modelled in the English feature film discourse. The research is done within the methodological framework of a cognitive-communicative approach to language where the communicative strategy of negative assessment is viewed as a cognitive-affective-volitional-conative mental structure of the speaker objectivised in verbal/co-verbal means of expression of negative assessment of a certain object, person, action or situation in an act of communication. Hyper-intention of negative assessment is realised through hyponymic communicative intentions of: 1) disapproval (the object is negatively assessed since it does not meet the subject's expectations / the subject is motivated by the need to express himself/herself), 2) censure (the object-addressee is negatively assessed since it deviates from the ethic norms / the subject is motivated by the need to express the assessment before the addressee to urge him/her to reconcile with the expectations of the society), 3) criticism (the object-addressee is negatively assessed since it deviates from the utilitarian norms / the subject is motivated by the need to express the assessment before the object to urge him/her to reconcile with «the common sense»), and 4) depreciation (the object is negatively assessed since he/she does not fit the subject's etalon/ the subject is motivated by the need to express he/she is not interested in the object). Negative assessment can be accompanied by such emotional attitudes of the subject toward the object as contempt, neglect, dissatisfaction, indignation, anger, irritation, hate, surprise, desperation, disappointment, etc. Intentions of negative assessment are distinguished from those of blame (the subject informs the addressee that the subject blames the object for taking/ not taking some (un)ethical action), reproach (the subject informs the object/addressee that he/she failed the subjects' expectations causing the subject emotional trauma) and insult (the subjects intends to hurt the object/addressee). Irony/sarcasm are addressed as implicit means of expressing negative assessment which, depending on the situation, can be realised as disapproval, censure, criticism or depreciation.

Key words: action, affect, censure, cognition, communicative strategy, criticism, depreciation, disapproval, negative assessment, volition.

1. Вступ

На хвилі дискурсивного повороту в гуманітарних науках все більшу увагу лінгвістів привертає дослідження комунікативних стратегій, серед яких важливу роль відіграють стратегії негативної оцінки.

Актуальність вивчення конфронтаційних стратегій негативної оцінки зумовлюється необхідністю гармонізації комунікації. Новизна дослідження пов'язана з його комунікативно-когнітивним ракурсом, що дозволяє дослідити конфліктні комунікативні стратегії як когнітивно-афективно-волевиявлювальні, орієнтовані на комунікативну/

соціальну дію психічні структури мовця, які втілюються у вербальних і невербальних засобах комунікації й інтерпретуються за участі низки контекстуальних параметрів, що впливають на інтерпретацію змісту засобів їх втілення в акті комунікації.

Мета статті полягає в розмежуванні комунікативних намірів мовців, які втілюють різні англійські стратегії негативної оцінки.

Об'єктом дослідження є комунікативні акти, в яких мають місце висловлення негативної оцінки, а предметом – когнітивно-афективно-волевиявлювальні характеристики стратегій, які до-

звояють розмежувати комунікативні наміри суб'єктів оцінки.

Матеріалом дослідження слугують 800 комунікативних актів негативної оцінки, виокремлених із англomовних ігрових кінофільмів, які моделюють неформальну спонтанну комунікацію.

2. Типологія комунікативних намірів негативної оцінки

Виділення і розмежування комунікативних намірів негативної оцінки є доволі складним завданням, яке до цього часу не можна вважати вирішеним. Зокрема, Т.А. Графова розрізняє такі емотивно-оцінні предикати як презирство, зневага, знецінювання і несхвалення, окремими виявами якого вважає осуд і критику [2, с. 67–9]. О.В. Дерпак, аналізуючи висловлення негативної оцінки в термінах негативно оцінних мовленнєвих жанрів, виділяє зауваження, невдоволення, докір, осуд та звинувачення [4, с. 7]. Т.В. Давидова, оперуючи терміном «мовленнєві акти несхвалення», включає до їх переліку образу, насмішку, іронію, несхвалення, догану, критику, осуд, незадоволення, докір, звинувачення, обурення та негативну критику [3, с. 51].

Для розмежування висловлень негативної оцінки розглядаємо їх як вербальні втілення різних комунікативних стратегій. Комунікативну стратегію розуміємо як когнітивно-афективно-волевиявльовальну, орієнтовану на комунікативну/соціальну дію психічну структуру мовця [1, с. 11; 5, с. 19–20; 9, с. 65], яка втілюється у вербальних та невербальних засобах вираження негативної оцінки об'єкта (людини, предмета, ситуації, або події) у конкретному акті комунікації.

При розгляді зазначених емотивно-оцінних висловлень крізь призму поняття комунікативної стратегії неважко помітити, що не всі виділені комунікативні наміри є інтенціями негативної оцінки. Власне на негативну оцінку об'єкта спрямовані лише *несхвалення, осуд, критика (догану розглядаємо як критику, релевантну в межах інституційної ієрархії) і знецінювання*.

Змістом *несхвалення* є негативна оцінка об'єкта (людини, предмета, стану справ, події) за будь-якими параметрами, які не відповідають очікуванням суб'єкта. Бенефіціантом цієї дії є сам *мовець (суб'єкт несхвалення)*. Оцінювання дозволяє мов-

цю: 1) досягти самовираження, висловивши свою точку зору; 2) проінформувати про неї адресата/-ів і досягти емпатії (спів-розуміння, спів-відчуття щодо оцінки об'єкта); 3) досягти певних змін у ситуації, бенефактивних для самого мовця. За відсутністю / присутністю людини, яка є об'єктом оцінки, в комунікативній ситуації висловлення несхвалення поділяються на очні і заочні. За наявністю / відсутністю прихованих намірів – на щирі і нещирі. За способом втілення розмежовуються вербальні і невербальні комунікативні дії несхвалення. Вербальні висловлення несхвалення поділяються на експліцитні (оцінні прикметники, перформативні дієслова тощо) й імпліцитні. За наявністю / відсутністю емоційності у структурі оцінки виділяються раціональні й емоційні висловлення несхвалення; за наявністю / відсутністю образності – буквальні і метафоричні. Вербальні і невербальні комунікативні дії доповнюють одна одну, відповідно, взаємодіючи за принципом координації або ідентифікації (тут і далі принципи взаємодії вербальних і невербальних компонентів комунікації подаються за Л.В. Солощук [7]).

Окрім того, висловлення несхвальної оцінки можуть супроводжуватися вираженням суб'єктом негативного почуття-ставлення до об'єкта оцінки – *гніву, роздратування, ненависті, здивування, відчаю, розчарування*, а також і *презирства, зневаги, невдоволення / незадоволення, обурення*, які, на нашу думку, помилково відносять до комунікативних намірів негативно оцінних висловлень. Комунікативний намір передбачає обов'язкове раціональне осмислення ситуації, на основі якого суб'єкт вдається до певної комунікативної/соціальної дії, а у перелічених випадках маємо справу із афективними станами, які безсумнівно беруться суб'єктом до уваги в ініціації інтенціональної дії, проте не входять до переліку інтенцій дії. Ці почуття-ставлення втілюються переважно невербально. Їх вербальна об'єктивація здійснюється інтенсифікаторами засобів вираження базових негативно оцінних комунікативних намірів. Наприклад:

(1) Jenny: *And I felt so horrible about it that I ran after you and you were gone. So what happened to not letting a guy get in between us? Are you really that desperate?*

Vanessa: *Are you really that jealous, Jenny?*

Jenny: *Oh my god!* [відвертається, голос роздратований, обличчя сумне та виражає розчарування і втому].

Vanessa: *I'm sorry you found out this way. I am. But since you have, you might as well know that Nate asked me to the ball tomorrow night. And I think I'm going to go. (Gossip girl)*

У цьому комунікативному акті об'єктом несхвалення Дженні є поведінка її подруги Ванеси, яка почала зустрічатися з хлопцем, який подобається Дженні. Відтак основою оцінки є як загальнолюдські аксіологічні орієнтири суб'єкта (етологічні знання, насамперед, знання етичних норм поведінки), так і індивідуальні уявлення про етичні норми дружніх стосунків між подругами, а мотивом – самовираження, вивільнення від тиску негативних емоцій, які переповнюють суб'єкта, висловлення адресату/об'єкту негативної оцінки її дій. Оцінка здійснюється за ознакою «невідповідність поведінки етичним нормам». Несхвалення є очним і щирим, буквальним/емоційним/імпліцитним і втілюється висловленням-вигуком *Oh my god!*, яке може виражати як схвальну, так і несхвальну оцінку в залежності від мотивації і контексту. Розпізнати комунікативний намір допомагають невербальні комунікативні дії: роздратування/втома в голосі та міміці, а також відсторонення від співрозмовниці ідентифікують несхвалення. Висловлення несхвальної оцінки посилюється вираженням низки емотивних почуттів-ставлень, викликаних ситуацією: *роздратування, розчарування, суму*.

Змістом *осуду* є негативна оцінка об'єкта (виключно людини) як невідповідного етичним нормам. Промовляючи висловлення осуду, суб'єкт прагне: 1) осудити поведінку об'єкта оцінки; 2) вказати об'єкту на його невідповідність етичним нормам і у такий спосіб імпліцитно спонукати його/її привести цю поведінку у відповідність з очікуваннями соціуму (якщо осуд є очним). Як наслідок, бенефіціантом осуду, з точки зору суб'єкта мовлення, є соціум, а також власне адресат як частина соціуму: зміна поведінки гарантуватиме йому/їй відповідність нормам, а отже й прийняття / схвалення з боку соціуму. Хоча осуд переважно виражається очно, можливі і заочні висловлення осуду. За наявністю / відсутністю прихованих намірів ви-

словлення осуду є щирими і нещирими. За способом втілення комунікативні дії осуду є вербальними і невербальними. Вербальні висловлення осуду мають експліцитний та імпліцитний спосіб вираження і є більш різноманітними, ніж висловлення несхвалення. Вербальні і невербальні комунікативні дії доповнюють одна одну, відповідно, взаємодіючи за принципом координації. Наприклад:

(2) Dan: *Has he always been like that?*

Chuck: *Since the day I was born.*

Dan: *Ah, that's crazy. Even Bart Bass doesn't hate babies. It's, uh, it's in our DNA.* [недовірлива інтонація, підвищений тон, активно кліпає очима] (Gossip Girl)

Учасниками цього комунікативного акту є Ден та Чак, які опинилися за ґратами через бійку в клубі. Хоча вони не дуже гарні друзі, проте їх взаємини покращилися, коли Ден заступився за Чака під час бійки. Чак розповів про складні стосунки з батьком. Чаку здається, що батько зовсім його не любить. Суб'єкт осуду Ден осуджує таке ставлення батька до сина. Основою осуду є загальнолюдські етологічні знання та уявлення про етичні норми і аксіологічні орієнтири, а мотивом – осудження поведінки об'єкта оцінки й емпатійна підтримка адресата, який страждає від дій об'єкта оцінки. Осуд є заочним і щирим, буквальним / емоційним / експліцитним і втілюється прикметником емоційної оцінки *crazy* у функції предикативу. У цьому випадку прикметник позбавлений свого основного значення – «божевільний» й передає негативне почуття-ставлення Дена до об'єкта оцінки, яке можна визначити як *негативне здивування*. Про емоційність свідчить і невербальна поведінка, зокрема, підвищений тон голосу суб'єкта оцінки. Оцінка супроводжується аргументацією: таке ставлення суперечить здоровому глузду, бо любов до нащадків закладено в ДНК людини. Звідси висновки про те, що мотивація осуду зумовлена не лише аксіологічними, а й онтологічними знаннями суб'єкта.

Висловлення осуду можуть супроводжуватися емотивно-оцінним почуттям-ставленням *презирства*, яке межує з неповагою, зневагою, відразою і може переходити у злість, ненависть, гнів, лють. Причиною почуття-ставлення презирства, як і осуду, є невідповідність об'єкта оцінки етичним нор-

мам й, як наслідок, усвідомлення суб'єктом оцінки своєї переваги над об'єктом. Різниця між осудом і презирством полягає у тому, що осуд є раціональною оцінкою об'єкта як невідповідного етичним нормам, а презирство – емоційним почуттям-ставленням до об'єкта оцінки, викликаним його невідповідністю етичним нормам. Наприклад:

(3) Phoebe: *Such a pig!*

Rachel: *Oh, God, he's such a pig,*

Phoebe: *Oh he's like a...*

Rachel: *He's like a big disgusting...*

Phoebe: *...likea...*

Rachel: *...pig...pigman!* [круглі очі, відкритий рот, почервоніле обличчя]. (Friends)

Учасниками цього комунікативного акту є дві подруги Рейчел та Фібі, які вже певний час страждають від сусіда навпроти: він щоразу залишає сміття біля дверей, не вітається, поза очі розповідає нісенітницю, а найголовніше – кожний день водить до себе нових жінок і відкриває штори, щоб усі бачили чим він займається. Це й викликає як осуд, так і негативне почуття-ставлення презирства з боку дівчат, які, вийшовши на балкон, знову вимушені спостерігати за пригодами сусіда. Вербально осуд виражений негативно-оцінним висловленням, що містить метафору: Рейчел метафорично уподібнює сусіда свині. Підставою для уподібнення є те, що в англійській мові свиня, як і в багатьох інших лінгвокультурах, є еталоном бруду (фізичний бруд тут уподібнюється моральному). Про те, що в аналізованому випадку має місце вираження саме презирства, що граничить з відразою, свідчить і атрибут *disgusting* (огидний), який кваліфікує об'єкта оцінки й відображає ставлення до нього суб'єкта. Щодо невербальної поведінки, вона також передає сильні негативні емоції суб'єктів оцінки: круглі очі, відкритий рот, почервоніле обличчя.

Промовляючи висловлення **критики**, суб'єкт прагне: 1) висловити критичне зауваження об'єкту оцінки (виключно особі); принагідно акцентуємо увагу на тому, що **зауваження** є формою висловлення критичної оцінки, а не окремим комунікативним наміром; 2) вказати об'єкту на його невідповідність утилітарним нормам – загальнолюдським або соціокультурно-груповим очікуванням з точки зору «здорового глузду» і тим самим

імпліцитно спонукати його/її привести поведінку у відповідність з очікуваннями соціуму (якщо критика є очною). Як наслідок, бенефіціантом критики, з точки зору суб'єкта мовлення, є, насамперед, об'єкт: зміна поведінки гарантуватиме йому / їй більш ефективну взаємодію із соціумом. Це відрізняє критику від осуду, де бенефіціантом зміни поведінки є, насамперед, соціум. Наприклад:

(4) Serena: *Yeah. He asked me to pose for him in his studio. To be his muse.*

Blair: *And you said yes?* [здивований, недовірливий тон, високо підняті брови]

Serena: *Why not? It's romantic.*

Blair: *No. It's a death trap. Being a muse never works out.* [підвищений тон, дивиться прямо в очі подрузі аби донести свою точку зору] (Gossip girl)

У цьому комунікативному акті суб'єктом оцінки є Блер, а об'єктом – її подруга Серена: Блер вважає, що Серені не варто позувати для свого хлопця, який є художником, оскільки творці не розпочинають серйозних відносин з музами, аби не втратити натхнення. Основою критики тут є уявлення суб'єкта про міжособистісні стосунки у середовищі артистичної богеми. Суб'єкт критики вважає себе експертом у цій царині. Критика виражена імпліцитно – риторичним запитанням *And you said yes?* та експліцитно – метафоричним уподібнення статусу музи смертній пастці (*It's a death trap*). Вербальні комунікативні дії підкріплюються невербальними, які взаємодіють із вербальними за принципом координації. Висловлення критики супроводжується *негативним здивуванням, розчаруванням, досадою*, які імплікуються невербальними діями суб'єкта – інтонацією і мімікою.

Мотиваційним підґрунтям **знецінювання** є бажання мовця вказати на невідповідність об'єкта (як правило, людини і всього, що з нею пов'язане) його/її еталону за певними ознаками. На відміну від осуду і критики, де суб'єкт оцінки орієнтується на загальнолюдське знання, знецінювання орієнтоване виключно на індивідуальні уявлення. Наприклад:

(5) Blair: *How can you possibly love Cyrus? He does all the things you hate. He uses the wrong fork. He slurps his soup, he wears sports socks. He's short and pushy. He's nothing like Daddy.*

Eleanor: *Which is precisely why I like him. Harold was lovely in a million ways but he had his secrets. Cyrus is someone I can trust.* (Gossip girl)

Суб'єкт знецінювання Блер не розуміє вибору матері, оскільки її обранець зовсім не відповідає її уявленням про ідеального чоловіка. Відтак, об'єктом знецінювання є як мати (*How can you possibly love Cyrus?*), так і її обранець (*He does all the things you hate*). Знецінювання виражене риторичним запитанням і дескрипцією поведінки та зовнішності об'єкта знецінювання. Висловлювання знецінювання можуть супроводжуватися почуттям-ставленням *зневаги*, тобто демонстрацією відсутності цінності об'єкта для суб'єкта і відповідно відсутності інтересу до об'єкта і прагнення уникнути контакту з ним [2, с. 77]. Усі ці смисли імплікуються висловленням знецінювання.

Висловлення негативної оцінки, виражені риторичними запитаннями із складеним дієслівним присудком, що включає модальні дієслова *might / should / could / can* та перфектний / неперфектний інфінітив (як у прикладі 5), межують із висловленнями *докору*. Різниця між докором та іншими комунікативними намірами, вираженими подібним чином, лежить не у мовній, а у міжособистісній/інтеракційній та психічній царинах. Висловлення докору є виключно очними і актуалізуються у ситуації близьких стосунків між суб'єктом і об'єктом-адресатом. Конкретним об'єктом докору є факт здійснення / не здійснення адресатом певної дії, яка не просто суперечить етичним нормам, а й негативним чином позначається безпосередньо на суб'єкті докору. Осмислення й оцінювання такої дії і мотивує висловлення докору. Риторичне запитання у (5) не можна класифікувати як докір з двох причин: 1) об'єкт не є порушником етичних норм; 2) вибір матері прямо не позначається на Блер, оскільки об'єкт є майбутнім чоловіком матері й має задовольняти саме її уявлення про ідеального чоловіка. У наступному прикладі має місце висловлення докору:

(6) Chandler: *I spent the entire day with you, why didn't you tell me?!*

Joey: *Hey, hey, hey, you're lucky I caught them when I did, or else who knows what woulda happened.* (Friends)

Чендлер докоряє Джої за те, що Джої приховав

від нього, що був свідком поцілунку їх спільного друга Росса із матір'ю Чендлера. Мати Чендлера, яка дуже гарно і молодо виглядає і яку ніхто з його друзів ніколи не бачив, несподівано приїхала відвідати сина. З точки зору Чендлера, Джої є порушником етичних норм міжособистісної взаємодії і його бездіяльність має негативні наслідки для Чендлера, наносить йому душевну травму.

Різниця між докором і *звинуваченням* полягає в тому, що суб'єкт звинувачення стверджує, що на комусь (об'єкті звинувачення) лежить відповідальність за здійснення невідповідної етичним нормам дії, у той час як суб'єкт докору стверджує, що не очікував від об'єкта дії / бездіяльності, оскільки вони суперечать як загальнолюдським етичним нормам, так і нормам їх міжособистісних стосунків. Об'єкт звинувачення, що є порушником етичних норм, не обов'язково перебуває у дружніх стосунках зі суб'єктом (хоча це цілком можливо). Різниця між звинуваченням і осудом пов'язана із диференціацією інтенції мовця: суб'єкт осуду стверджує, що об'єкт заслуговує на негативну оцінку соціуму за порушення етичних норм, а суб'єкт звинувачення кваліфікує об'єкта як відповідального за дію/бездіяльність, які суперечать етичним нормам. Наприклад:

(7) Ross: *Your joke? Well, I think 'the Hef' would disagree, which is why he sent me a check for one hundred ah-dollars.*

Chandler: *So, you stole my joke, and you stole my money.* (Friends)

Суб'єкт звинувачення Чендлер звинувачує свого друга у тому, що він вкрав та опублікував його жарт, за що отримав 100 доларів.

Що стосується *образи*, ця конфронтаційна стратегія спрямована на завдання емоційного болю адресату через негативну оцінку його особистості. Ця стратегія реалізується на основі низки тактик, серед яких: дискримінація (негативна оцінка соціальної приналежності), приниження (негативна оцінка гідності), ураження (негативна оцінка зовнішності, ментальних здібностей), спалювання (негативна оцінка цінностей, смаків, інтересів адресата), глузування (негативна оцінка суспільної та комунікативної поведінки) та дискредитація (негативна оцінка вмінь та навичок) [6; 8]. Хоча оцінка є обов'язковим складником змісту висловлень

образи, пріоритетним комунікативним наміром тут є завдання адресату емоційної травми, виведення з рівноваги, введення його/її в афективний стан гніву, роздратування, обурення, ненависті відчаю тощо.

Нарешті, *насмійка* є риторико-стилістичним інструментом реалізації негативної оцінки, яка може бути як серйозною, так і жартівливою, в залежності від того, яку тональність спілкування вибирає мовець. *Іронію/сарказм* розглядаємо як одним із виявів імпліцитної негативної оцінки, яка в залежності від ситуації, може реалізуватися і як несхвалення, і як знецінювання, і як критика чи осуд:

(8) Rachel: *Yeah I know. She ran into him at my office and they just...made out. And the craziest thing is, now my boss likes me because I told her about it and she said it was the best gossip she'd heard all year.*

Chandler: *I am proud of all my friends today.*
(Friends)

Об'єктом осуду у цьому комунікативному акті є вчинок Рейчел, який зацікавлено підтримали усі друзі за винятком Чендлера, який і є суб'єктом осуду: Рейчел розповсюджує плітки про те, що у їхньої спільної подруги, яка працює в індустрії моди, роман з відомим модельєром Ральфом Лореном. Промовляючи *I am proud of all my friends today*, Чендлер вкладає протилежний смисл в свої слова: насправді йому соромно за друзів, які переймаються плітками й відтак порушують етичні норми.

3. Висновки

Комунікативний намір негативної оцінки втілюється в гіпонімічних інтенціях несхвалення, осуду, критики та знецінювання. Різниця між ними лежить у кількох площинах. Об'єктом несхвалення є людина / предмет / стан справ / подія, які за певними ознаками не відповідають очікуванням суб'єкта, у той час як об'єктом осуду, критики і знецінювання є людина і все що з нею пов'язане. Суб'єкт несхвалення мотивований потребою звільнитися від негативних емоцій, пов'язаних з оцінкою об'єкта, у той час як суб'єкт осуду – потребою вказати на невідповідність об'єкта етичним нормам; суб'єкт критики – на невідповідність об'єкта утилітарним

нормам; суб'єкт знецінювання – на відсутність інтересу до об'єкта через його невідповідність еталону суб'єкта. Висловлення несхвальної оцінки можуть супроводжуватися вираженням суб'єктом негативного почуття-ставлення до об'єкта оцінки – презирства, зневаги, невдоволення / незадоволення, обурення, гніву, роздратування, ненависті, здивування, відчаю, розчарування, тощо. Різниця між висловленнями негативної оцінки і докору та звинувачення полягає в диференціації інтенцій мовця: суб'єкт висловлення негативної оцінки стверджує, що об'єкт заслуговує на несхвалення як такий, що не відповідає його очікуванням, у той час як суб'єкт звинувачення стверджує, що на об'єкті лежить відповідальність за здійснення/не здійснення (не) відповідної етичним нормам дії; суб'єкт докору стверджує, що не очікував від об'єкта певної дії / бездіяльності, оскільки вони суперечать як загальнолюдським етичним нормам, так і нормам їх міжособистісних стосунків. Пріоритетним комунікативним наміром образи є завдання адресату емоційної травми, виведення з рівноваги, введення його/її в афективний стан гніву, роздратування, обурення, ненависті відчаю тощо. Іронія/сарказм/насмійка є виявами імпліцитної негативної оцінки, яка, в залежності від ситуації, може реалізуватися і як несхвалення, знецінювання, осуд або критика.

Перспективи дослідження вбачаємо у подальшому аналізі висловлень негативної оцінки з метою уточнення специфіки кожного з них.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондаренко Е.В. Как нарисовать портрет птицы: методология когнитивно-коммуникативного анализа языка / [Е.В. Бондаренко, А.П. Мартынюк, И.Е. Фролова, И.С. Шевченко] / Ред. И.С. Шевченко : кол. монографія. – Харьков : ХНУ имени В.Н. Каразина, 2017. – 246 с.
2. Графова Т.А. Смысловая структура эмотивных предикатов / Т.А. Графова // Человеческий фактор в языке: Языковые механизмы экспрессивности. – М. : Наука, 1991. – С. 67–99.
3. Давидова Т. В. Мовленнєві акти негативної оцінки адресата в німецькомовному діалогічному дискурсі / Т.В. Давидова // Науковий Вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія «Філологічні науки». Мовознавство. – 2015. – № 4. – С. 49–54.
4. Дерпак О.В. Конфронтативні мовленнєві жанри: комунікативно-прагматичний та мовний аспекти (на матеріалі української, англійської та

польської мов) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.15 «Загальне мовознавство» / О.В. Дерпак. – Київ, 2005. – 20 с.

5. Мартынюк А.П. Когнитивно-коммуникативная лингвистика: в поисках базовых принципов и методик анализа [Электронный ресурс] / А.П. Мартынюк // Когниция, коммуникация, дискурс : междунар. электрон. сб. науч. тр. – Харьков, 2016. – № 12. – С. 17–35. – Режим доступа : <http://communication-discourse.com/issues/issue812>.

6. Сідак О.О. Роль комічного ефекту в реалізації конфронтаційної стратегії англійської політичної образи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / О.О. Сідак. – Харків, 2013. – 20 с.

7. Солощук Л.В. Вербальні і невербальні компоненти комунікації в англійському дискурсі : [монографія] / Л.В. Солощук. – Харків : Константа, 2006. – 300 с.

8. Хорошилова В.М. Стратегія завдання образи у німецькомовному діалогічному інтернет-дискурсі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / В.М. Хорошилова. – Харків, 2017. – 20 с.

9. Martynuk A. “Now that the magic is gone” or toward cognitive analysis of verbal / co-verbal communication / A. Martynuk // Когниция, коммуникация, дискурс : междунар. электрон. сб. науч. тр. – Харьков, 2017. – № 15. – С. 51–72. – Available at : <https://sites.google.com/site/cognitiondiscourse/vypusk-no15-2017/martynuk-a-p>.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

10. Gossip Girl [Electronic resource]. – Access : <http://gossip-girl.hypnoweb.net/episodes/saison-1/101-pilot/script.html>.

11. Friends [Electronic resource]. – Access : <http://www.angelfire.com/tv/chocgal/scripts.html>

REFERENCES

Bondarenko, E.V., Martynuk, A.P., Frolova, I.E., and Shevchenko, I.S. (2017). *Kak narisovat' portret pticy: metodologija kognitivno-kommunikativnogo analiza jazyka* [How to draw a portrait of a bird: Methodology of cognitive-communicative analysis of language]. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University Publ.

Davidova, T.V. (2015). *Movlennievi akty nehatyvnoi otsinky adresata v nimetskomovnomu dialohichnomu dyskursi* [Speech acts of negative assessment of the addressee in German dialogical discourse]. *Naukovyi*

Visnyk DDPU imeni I. Franka. – I. Franko DSPU Messenger, 4, 49–54 (in Ukrainian)

Derpak, O.V. (2005). *Konfrontatyvni movlennievi zhanry: komunikatyvno-prahmatychnyi ta movnyi aspekty (na materialy ukrainskoi, anhliiskoi ta polskoi mov)*. Avtoref. dys. kand. filol. nauk [Confrontational speech genres: communicative-pragmatic and language aspects (based on the Ukrainian, English and Polish languages)]. *Cand. philol. sci. diss. synopsis*. Kyiv. 20 p. (in Ukrainian)

Grafova, T.A. (1991). *Smyslovaja struktura jemotivnyh predikatov* [Structure of meaning of emotional predicates]. In: V.N. Teliya (ed.). *Chelovecheskij faktor v jazyke: Jazykovye mehanizmy jekspressivnosti* [Human factor in language: Language mechanisms of expression]. Moscow: Nauka Publ, pp. 67–99.

Khoroshilova, V.M. (2017). *Stratehiia zavdannia obrazu u nimetskomovnomu dialohichnomu internet-dyskursi*. Avtoref. dys. kand. filol. nauk [Strategy of inflicting offense in German dialogical discourse]. *Cand. philol. sci. diss. synopsis*. Kharkiv. 20 p. (in Ukrainian)

Martynuk, A. (2017). «Now that the magic is gone» or toward cognitive analysis of verbal / co-verbal communication. *Kohnitsiia, Komunikatsiia, Dyskurs*. – Cognition, Communication, Discourse, 15. Available at : <https://sites.google.com/site/cognitiondiscourse/vypusk-no15-2017/martynuk-a-p>

Martynuk, A.P. (2016). *Kognitivno-kommunikativnaia lnhvistyka: v poiskakh bazovykh printsypov i metodik analiza* [Cognitive-communicative linguistics: in search of basic principles and methods of analysis]. *Kohnitsiia, Komunikatsiia, Dyskurs*. – Cognition, Communication, Discourse, 12. Available at <https://sites.google.com/site/cognitiondiscourse/vypusk-no12-2016/martynuk-a-p>

Sidak, O.O. (2013). *Rol komichnogo efektu v realizatsii konfrontatsiinoi stratehii anhlovnoyi politychnoi obhrazy*. Avtoref. dys. kand. filol. nauk [The role of comic effect in realization of the confrontational strategy of political insult]. *Cand. philol. sci. diss. synopsis*. Kharkiv. 20 p. (in Ukrainian)

Soloshchuk, L.V. (2006). *Verbalni i neverbalni komponenty komunikatsii v anhlovnomu dyskursi* [Verbal and non-verbal components of communication in English discourse]. Kharkiv: Konstanta Publ.